

## בארוק גידם

מאת עוזי צור

[twitter](#) עקבו אחרי אתר הארץ בטוויטר



בויאן - פרט מתוך ללא כותרת) בעקבות לאונרדו), 2005

תצלום: עוזי צור

"הגזמה פראית - הגוף הגרוטסקי באמנות העכשווית", אוצרת תמי כץ-פרימן, מוזיאון חיפה לאמנות

גוף גרוטסקי ממשי מצוי לא הרחק מהתערוכה "הגזמה פראית"; זו התערוכה "עולמות הגוף" המוצגת בטכניון הישן בחיפה. הגוף האנושי היה בה לקיטש עילאי, ללא שמץ חמלה או תקווה, נטול כל אנושיות. המונח גרוטסקי נולד מגילוי ה"גרוטות", המערות העתיקות שעוררו את דמיונם של אמני הרנסנס והבארוק, ובהן דמויות מוגזמות של בני אדם וחיות. אך עוד לפני שהמונח הוטבע כבר היו מרזבי הקתדרלות הימי-בנימיות, שסותתו כיצורים גרוטסקיים שנועדו להרתיע את השטן וחבר מרעיו.

התערוכה שאצרה תמי כץ-פרימן מנסה לבחון את ייצוגו של הגוף האנושי מבעד לגרוטסקיות של האמנות העכשווית, בעיקר הישראלית, ובעיקר בציור - כי דווקא בציוריהם של צעירים רבים מוצג הגוף באופן מעוות ועסיסי להפליא - כנגד הרוח היהודית-ישראלית של טוהר הגוף. התערוכה מנצלת עד תום את ההזדמנות לחשוף ולהדגיש את הפן החריג הזה של האמנות המקומית. הייצוג הישראלי מחוזק באמני חוץ, שתרומתם העיקרית היא עבודות וידיאו המחווירות ברובן מול הציורים. התערוכה כמכלול מעוררת עניין, מותחת את הטעם הרע עד הקצה ומעבר לו, יש בה הרבה עוצמה גראפית וויזואלית, אך יש בתערוכה גם נפילות מתח של יצירות המדשדשות בבנאליות המתבקשת מהנושא. קו סמוי מחבר בין התערוכה בחיפה למוזיאון הטבע בפתח תקוה.

גליה פסטרנק מציגה את הציור הנאיווי-פולקלוריסטי "נערה חמור" - אוזניה מזדקרות מתחת לשביס והיא ישובה במרפסת כיליה המצפה לרומיאו. "שיכור וגורילה" מתאר גברבר טרוף עיניים חורץ לשון מול בחור בתחפושת של גורילה זועמת. גיל יפמן מציג את "רק אבא": ראשו הערוף, לעצמו, מרחף על הקיר כבלון גרוטסקי של אביו של יפמן והאבות כולם - מפוסל בעיסת נייר וצבוע, חושף שיניים

ועיניו צרות ואפלות. בציוריו של אורן אליאב יש חולניות מלנכולית; כדמותו של נפוליאון, חורפי ושעונית, וכולו מעורר חלחלה - כבר מינן שהוצא מהקבר לעמוד בראש צבא רפאים. בוואן מציג "ללא כותרת" (בעקבות לאונרדו): מעגל צפוף של גברים בחושך, כל אחד יותר מקאברי מהשני, חלקם לקוחים מגלריית דמויותיו של לאונרדו, ואף שהם סמוכים זה לזה כל אחד מהם ערירי בקיומו.

פסלי המסכות של שי עיד אלוני נלקחו בחלקם מהגרוטות - פרצופי חיות ואדם מוגזמים. האקספרסיוויים והיפים מכולם הם אלו שעברו תהליכים של הפשטה, כחלוקי נחל שהמים והזמן החליקו את הפרטים, התווים, והותירו את התמצית הגרוטסקית. זוהי צ'רקסקי מציגה את "ביחד", העשוי בהומור השחור של האמנית, בהומור של קומיקס שלבש ממדים מונומנטליים: נערים שחורים בבית ספר שדגל גרמני מתנופף על גגו, ועל הציור מודבקות מדבקות אקראיות ושרירותיות של גילויי אהבה לערים שונות בגרמניה. עדה עובדיה היא אחד הסודות הנסתרים של האמנות הישראלית שלא זכו עדיין לחשיפה הראויה. ציוריה המכסים קיר שלם הם כאגדות ילדים שעוותו והשתנו לסיוטים של מבוגרים סוטים. שפמו הקצוץ של היטלר צומח על פניה של האם, על פניו של האב ההופך לשד לילי, מעטר גולגולת עם שיער בלונדיני. ילדים כושים רוקדים לבושים בפרוות כבש, כאיקונות שנלקחו מעיטורי כנסייה אתיופית.

בהמשך מוצג רישום דיו אקספרסיווי של אוזיאס הופשטר (1905-1994): שני בני אדם שאהבה או שנאה גדולה התיכה אותם זה בזה. אופיר דור מציג את "איש הבוץ", "אמנים", "מוטל 2" - חזיונות ליליים כתמונות תיאטרליות, כאיש הבוץ המתבונן באשה הבלונדינית, ומאחור מופיע יוצרו. אסי משולם הוא ללא ספק הכוהן הגדול של מקדש הפיגולים הגרוטסקי והנקרופילי באמנות הישראלית. "מחול האקסיות" הוא אחד משיאי יצירתו: במין גומחת תפילה נעורו לחיים גופות מאהבותיו לשעבר, מחוללות במחול מקאברי של יום הדין, אך כמו בחיים הן עדיין מתקוטטות עד זוב דם.

כנגד שלדיו של משולם מונחות על הרצפה באמבטיות של אור מסכות הגוף של שי עיד אלוני: שריוני עץ מגולף של הטורסו האנושי, שקולפו מקיפולי משמנים נפולים. שרה כהנא משמרת בציוריה המהפנטים משהו מהגופניות, מהאנטומיה, של עונג עצמי מוגזם ההופך לכאב כמו בציוריו של אגון שילה: אשה מפשקת את רגלי השלד שלה כדי לחשוף את אברי המין, ועיסת הראש המתוקה שלה עטורת דם. מריק לכנר הוא מכשף של מאגיה שחורה, טוטאלית, הבורא יערות-עד מדממים ויצורים החיים בהם, שעטנז של אנושי וחייתי. ב"ביביסיטר" מגיח ראשו של גבר מזוקן מתוך ביצה ביער שנבללו בו עליונים ותחתונים; הוא שומר על תינוק בובתי, ומסביב אברים מפלצתיים תלויים לייבוש.

נטעלי שלוסר ניחנה בוורטואוזיות חולנית המתבוססת בהנאה פרוורטית. ב"אשה עם כפפות" נראית אשה קירחת המנסה לחלוץ ללא הצלחה את הכפפות הלבנות שדבקו לידיה, פיה הוא שורה של שיניים בולטות, והרקע שמאחוריה נחרש במסרקות של ברזל. "הנערה המחרבנת" מתעלל בקדושתם של ציורי המדונה הבארוקיים ומשתמש בשפתם, אך המדונה של שלוסר כורעת לעשות את צרכיה על פסגתו של הר מבורך. ב"מסיבת עיתונאים" משרבטת עפרי כנעני נשים שחורות עירומות כפיתולי מעיים, נשים מזוקנות שציפורניהן מחודדות כסכינים.

פסלה החושני של מיכל הלפמן "קוקו בלוף" מובלט על רקע הקיר שנצבע בכתום, פסל בגוון אפור של מלט, ובו שערה של הנערה העירומה מקבל חיים משלו. ברישום הקלאסי-הגרוטסקי של סשה אוקון "חמת גדר" נהפכת לבית מרחצאות דקדנטי בסנט פטרסבורג הצארית, והקשישים העירומים המשתכשים במימיו כמו נלקחו מרישומיו של ברוננו שולץ. יצורי הכלאיים בצילומיו העשירים והמבוימים של ענן צוקרמן מכילאים את האדם והחיה לישויות מפלצתיות וקסומות. דינוזאורים

בעלי פני אדם מקפצים כקנגורו זה בעקבות זה בפסל מרשים של עדי נחשון.  
ברישומי הדיו הפרטניים על בד של מיכל יניב נראים גבר ואשה בבגדי ערב,  
ישובים בחדר חשוך ומסכות גז לפניהם. יורי כץ מציג "דיוקן עצמי כירח צעיר":  
האמן כילד שוכב מכורבל בשמיכה, ברישום פחם מוקף צבעוניות בהירה.